

REJMYRE NYA KYRKOÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

*Skedevi församling
Finspångs kommun
Linköpings stift
Östergötlands län
2005*

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

REJMYRE NYA KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Skedevi församling

Finspångs kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

Innehåll

Inledning	3
Bakgrund och syfte	3
Inventeringens upplägg och rapport	3
Kulturminneslagen och begravningslagen	3
Översiktskarta	5
Rejmyre nya kyrkogård	5
Kyrkogårdens omgivning	5
Utdrag ur häradskartan	6
Rejmyre brukskyrka	6
Kyrkogårdens historik	7
Beskrivning av kyrkogården	9
Översiktlig beskrivning av växtlighet mm-Karta	10
Källor och litteratur	13
Bilagor	14
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse	14
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse, karta	15
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse, lista	16
Fotografier	17

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och de här platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom den del av stiftet som ligger inom Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2002. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården.
- att ge ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och ett underlag för vård- och underhållsplaner.
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att ge ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader, kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen.) Begravningslagen (SFS 1990:1144) säger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare

säger lagen: ”Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen.

Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, om en familj, om stilhistoria och om begravningsstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån olika grunder bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande, t ex material och konstnärlig utformning eller ett lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistorisk värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

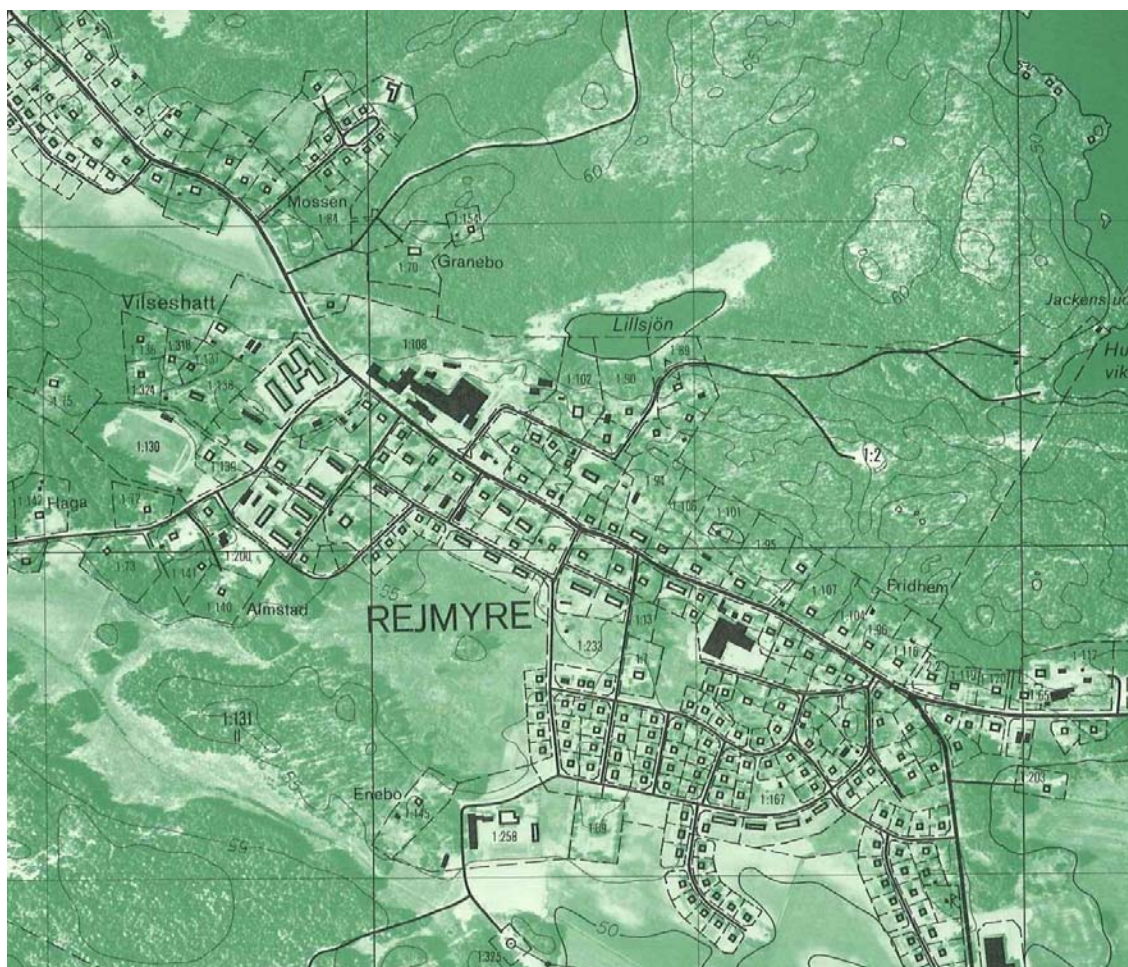
Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Kalmar, Östergötland och Jönköping samt läns museerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och i övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm.

Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygdslitteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav ett antal bilder presenteras i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Olle Hörfors, Östergötlands läns museum 2005. Rapporten finns tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Utsnitt ur ekonomiska kartans blad 096 41 Rejmyre. Den gamla kyrkogården är placerad strax nordväst om bruket vid vägen mot Hävla och Skedevi. Platsen är utmärkt som Mossen på nordvästra delen av kartan ovan. Den nya kyrkogården är placerad i samhällets mellersta södra utkant och syns som en tydlig rektangel. Mitt på den nedersta delen av kartan. Från denna går en väg rakt norr ut till Rejmyre brukskyrka som är belägen vid samhällets huvudgata.

REJMYRE NYA KYRKOGÅRD

Kyrkogårdens omgivning

Rejmyre nya kyrkogård en strikt kvadratisk anläggning. Den är belägen i samhällets södra utkant, mitt för Rejmyre brukskyrka. Väster om kyrkogården finns en skola, ett daghem och en idrottsplats från 1950-1960-talet. I norr finns villabebyggelse från samma tid. I öster finns öppen jordbruksmark samt på något avstånd ytterligare villabebyggelse. I söder finns ett öppet jordbrukslandskap.

Rejmyre brukssamhälle på häradskartan från 1870-talet. Ingen av kyrkogårdarna är markerade. På platsen för den gamla kyrkogården syns tydligt de båda höjderna invid vägen där den är anlagd, omedelbart söder om torpet Mossen. Kyrkogården togs i bruk ungefär samtidigt som häradskartan producerades, trots ett par äldre dateringar på gravstenarna. Den nya kyrkogården och vägen till brukskyrkan finns inte heller med. Däremot syns tydligt den höjd (mitt i åkermarken söder om samhället) där den kom att anläggas.

Rejmyre brukskyrka

Ingen kyrka eller begravningskapell finns på själva kyrkogården. Närmaste kyrkobyggnad är Rejmyre brukskyrka belägen på bruksgatan rakt norr om kyrkogården. Till kyrkan leder en rak gata anlagd samtidigt som kyrkogården.

På grund av det stora avståndet till sockenkyrkan i Skedevi hade man sedan glasbrukets etablerande i Rejmyre hållit gudstjänsten inne i brukslokalerna. Då detta inte var tillfredställande lät brukets ägare Gustaf Erik von Post bygga ett kapell i Rejmyre och sluta ett avtal om gudstjänster i detta med socknens präster. Kyrkan stod klar 1837-38 och var ursprungligen en enkel timrad och rödfärgad byggnad.

Rejmyre brukskyrka

1841 försågs kyrkan med två korsarmar och 1843 tillkom lanterninen. I slutet av 1800-talet reveterades byggnaden och fick det utseende den har idag.

Kyrkogårdens historik

Uppgifter om kyrkogårdens historik har i huvudsak hämtats från Östergötlands läns museums topografiska arkiv och bibliotek. Uppgifter om äldre lantmäterikartor är hämtade från Lantmäteriets websida.

Rejmyre nya kyrkogård invigdes den 3:e oktober 1926 och den första begravningen (Lorenz Andersson), skedde två dagar senare. Samtidigt anlades en rak väg upp till Rejmyre brukskyrka.

Vid anläggandet av kyrkogården låg den en bra bit utanför samhället och helt omgiven av jordbruksmark. På platsen låg tidigare ett hemman tillhörande Rejmyre by. Senare under 1950- och 1960-talet har samhället växt fram till kyrkogården.

Flygbild över Rejmyre nya kyrkogård tagen 1935.

Kyrkogården är nyanlagd och trädkransen har inte kommit upp ännu. Samhället tar med undantag av två gårdar slut redan vid bruksgatan. På den plats där villasamhället idag finns står sädesskylar.

I kvarter 1 och 2 syns att en del grusgravar har anlagts, liksom i sydvästra hörnet av kvarter 7.

Att kvarter 2 innehåller grusgravar är lite märkligt då detta kvarter idag framstår som ett uttalat linjegravskvarter.

*Flygbild över Rejmyre tagen 1970. Båda flygbilderna finns i Östergötlands läns-
museums bildarkiv.*

Två flygbilder i Östergötlands läns-
museums bildarkiv visar samhället och den nya kyrkogården 1964 respektive 1970. Båda visar en mer lummig kyrkogård där träden hunnit komma upp en bit och där bebyggelsen krupit fram till dagens läge, betydligt närmare kyrkogården.

Väldigt få gravar syns på någon av de två senare bilderna. Grusgravarna förefaller vara väldigt få och inga av dem är placerade i kvarter 2.

I mitten av kyrkogården har en rund gräskulle tillkommit på båda bilderna. Denna försågs 1971 med ett gravkors i glas och stål. Detta ersatte ett äldre kors av limträ som ansågs förbrukat.

Beskrivning av kyrkogården

Allmän karaktär

Kyrkogården är strikt regelbunden kvadratisk anläggning i fransk parkstil.

Kyrkogården består av 7 öppna gräsmattor placerade i ett geometriskt mönster kring en mittplats med en gräskulle med ett rest glaskors. En allé av tujor leder från huvudgrinden fram till mittplatsen. Kyrkogården omgärdas av en jämngammal trädkrans.

Omgärdning

Ytterst finns ett grönt gunnebostängsel. Innanför denna finns en ca 1,2 m hög häck av sibirisk ärtväxt. Trädkransen är relativt tät och består av lind, björk och alm.

Ingångar

Norr: huvudgrinden står i norr och är riktad mot brukskyrkan. Det är en stor pargrind i gjut/smidesjärn med enkla ornament.

Översidan är klädd med plåt i vågigt mönster. Grindstolparna är enkla och av granit.

Sydväst: intill arbetsbaracken i sydväst finns en enklare utgång där trädgårdsavfall mm tas ut.

Vegetation

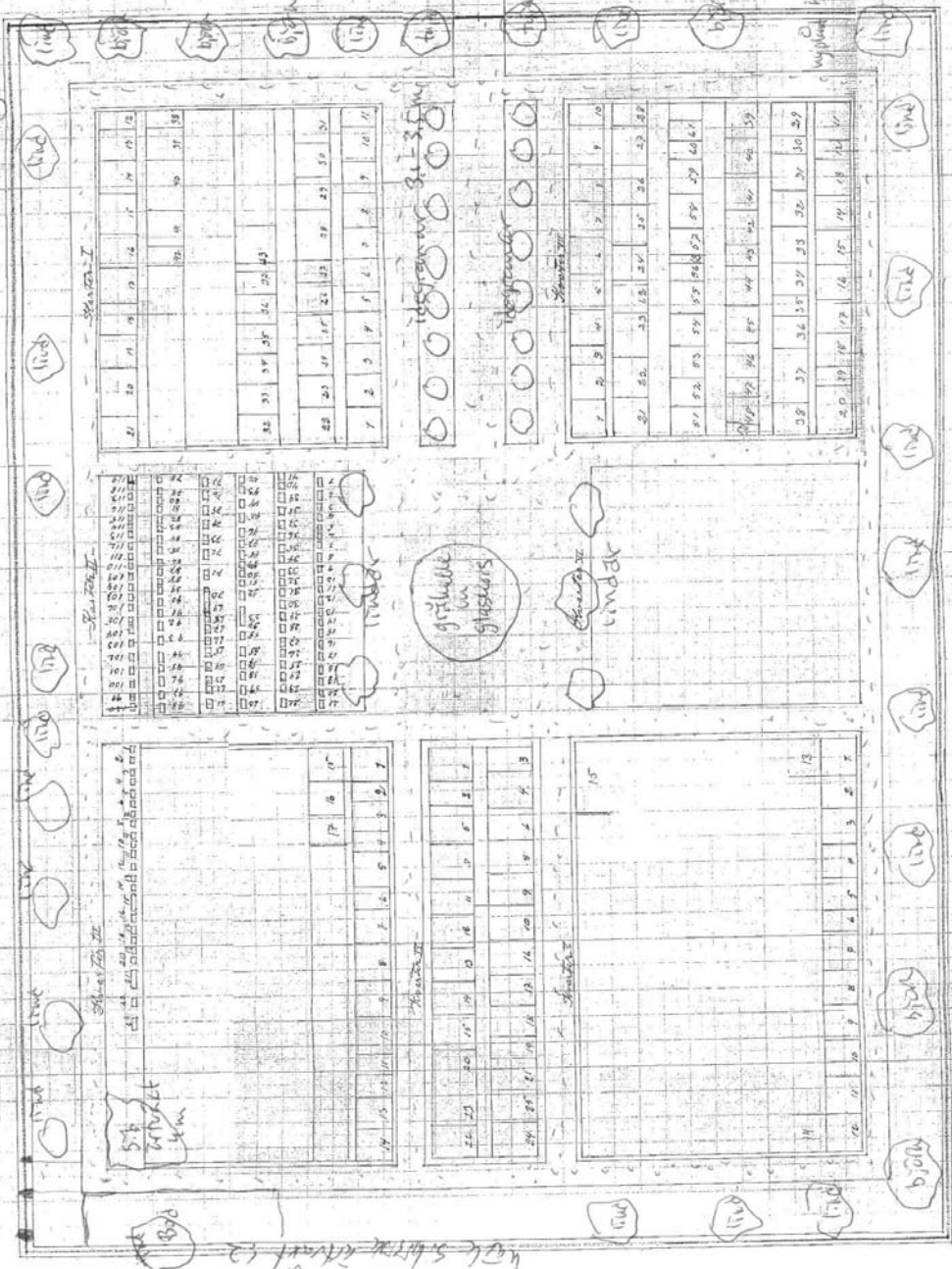
Trädkransen består av 9 lindar i väster, i norr ingår 4 björkar och 4 lindar samt 2 höga tujor på ömse sidor om huvudgrinden, i öster står 7 lindar och 2 björkar och i söder 4 lindar och 1 björk.

Kring mittplatsen står 3 lindar vardera i kvarter 2 och 6. Fram till mittplatsen löper en allé av 3,5 m höga idegranar, 8 st på vardera sidan. Längst i sydväst växer en ca 4 m hög sibirisk ärtväxt.

Kring hela kyrkogården finns en häck av sibirisk ärtväxt, ca 1,2 m hög.

nya1_0001.tif

Rejmyre Nya kyrkogård
Vegetationskartor

Gångsystem

Samtliga gångar är av grus. En gång löper utmed kyrkogårdens utkant. Övriga grusgångar delar kvarteren i sju delar.

Gravårdstyper

Den äldsta bevarade gravvården är från 1927 och den yngsta från 2005.

I kvarter 1 finns 3 dubbelrader med låga breda gravstenar huvudsakligen från 1980-talet och framåt.

I kvarter 2 finns den gamla allmänna linjen med 13 träkors och 9 linjegravstenar kvar. Vårdarna är huvudsakligen från 1930-talet och från 1970- och 1980-tal. Gravarna är från tiden 1927-2004.

I kvarter 3 finns en dubbelrader och en enkelrad med vårdar. Låga breda vårdar från 1970-2000 dominerar totalt. Ett träkors och 1 grusgrav med stenram finns.

Kvarter 4 består av två rader med gravvårdar från tiden mellan 1931 och 1957. En stenramsgrav finns bevarad. Huvudsakligen låga breda vårdar.

I kvarter 5 finns tre dubbla rader med gravvårdar. Kvarteret är relativt glest belagt. Huvudsakligen låga breda vårdar från 1980-2004.

Kvarter 6 består av två dubbla rader gravstenar och är mycket glest belagt. Vårdarna är från 1987 och framåt. Bland dessa finns ett mycket vackert glaskors samt ett nytt tillfälligt träkors.

Kvarter 7 består av två dubbla och två enkla rader med gravar. Delvis mycket glest belagt. Fyra stenramsgravar med grus är bevarade. Ungefär hälften av vårdarna är från 1930-1940 medan den andra halvan är helt moderna från 1980-2005.

Ett fåtal titlar på gravstenar visar på glasbruket. I kvarter 1 finns en gravör liksom i kvarter 5 (stavat graveur), I kvarter 7 finns en glasblåsare. Två gravstenar är betitlade mästaren, vilket möjligen har med bruket att göra. Av industrifolk finns också en faktor vid Sjöbacka såg (Ljung socken). Vanligare är titlar med anknytning till jordbruket (något som helt saknas vid gamla kyrkogården), här ligger tre lantbrukare och en före detta torpare.

Övriga titlar upptar två hustrur, en ingenjör, en skogvaktare, en landskamrer, en häradsdomare, en apotekare, en kyrkvård en landstingsman och en kyrkvaktmästare.

Minneslund

Saknas.

Byggnader

I sydväst finns en grönmålad barack.

Övrigt

Gravnumreringen är märklig. Gravarna tycks ha givits löpande nummer i begravningsordning utan hänsyn till var i kvarteret graven anlades. I kvarter 6 är således grav 1 placerad i rad två nära det sydöstra hörnet, grav 2 i det sydvästra hörnet, grav 3 i det nordöstra hörnet och grav 4 intill grav 2 osv.

Kulturhistorisk bedömning

Strikt fransk parkanläggning med en miljö skapad av gräsmattor i geometriskt mönster. Gravvårdarna är nästan helt och hållet moderna låga breda vårdar från 1970-2005 som saknar högre kulturhistoriskt intresse.

Äldre vårdar finns framför allt i den gamla allmänna linjen i kvarter 2. Här finns ett stort antal linjevårdar både i sten och i form av träkors bevarade, några från kyrkogårdens allra första år. Dessa har stort kulturhistoriskt värde. Äldre vårdar finns i viss utsträckning också i kvarter 3, 4 och 7.

I övrigt finns enstaka vårdar av kulturhistoriskt intresse också i de övriga kvarteren.

Kyrkogårdens äldsta gravvård, rest över Anna Adolfsson 1927. Kvarter 2 vård 4.

Källor:

- Boken om Rejmyre, del 1 (tiden före 1926) div författare.
Broocman C F. Beskrifning öfver the i Östergötland..... . 1760.
Faksimilutgåva 1993.
Brate E. Östergötlands runinskrifter. Stockholm 1911.
Ericsson Ernst. Ur Skedevi kyrkohävder . Uppsala 1928.
Hansson, Hans-Erik m fl. Vård av gravstenar. Riksantikvarieämbetet. 2002.
Kulturmiljövård 6/98. Riksantikvarieämbetet. Stockholm 1989.
Kyrkogårdens gröna kulturarv. Stad&Land. Movium/inst för landskapsplanering.
Sveriges lantbruksuniversitet nr 103/1992.
Nisbeth Åke. Skedevi och Rejmyre kyrkor. Linköpings stifts kyrkoberivningskommitté 2003.
Ridderstad A. Östergötlands beskrivning. Andra delen. Stockholm 1918.
Tham W. Beskrifning öfver Linköpings län. Förra delen Stockholm 1854. Andra delen Stockholm 1855.
Theorell A, Wästberg P, Hammarskiöld H (foto). Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar. 2001.
Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919. Theorell A, Wästberg P, Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919.
Widegren PD. Försök till en ny beskrivning över Östergötland. Första bandet 1817. Andra bandet 1828. Faksimilutgåva 1993.
Östergötlands läns museums topografiska arkiv.
Muntliga uppgifter –

www.lantmateriet.se.

<http://www.faktaserver.lansmus.linkoping.se>

EXEMPEL PÅ GRAVVÅRDAR AV KULTURHISTORISKT INTRESSE

Förklaring till exempellistan

Exempellistan är indelad i två delar. Den första delen som innehåller uppgifter om kyrkogård, kvarter, gravnummer, material, efternamn, hemvist och årtal är en identifikationsdel. Under den andra delen anges en kulturhistorisk notering med uppgift om titel, gravplats och gravvård. Dessutom noteras eventuella skador och andra anmärkningar.

Kvarter: anges endast i de fall då kyrkogården är indelad i kvarter.

Numrering: görs efter gravkartan. Ofta kan det vara svårt att exakt lokalisera gravnumret, då gravbredd kan variera och många gravnummer intill varandra saknar gravvård. Att gravnumren ofta börjar med "0" beror på att datorn ska kunna sortera materialet i rätt ordning. I vissa fall står äldre gravvårdar utan gravnummer bland övriga gravar och då ges de t ex beteckningen "onumr. S om 042". Stenar som står undanställda och bedöms ha ett kulturhistoriskt värde ges nya nummer: "ÖLM 1, ÖLM 2 o s v".

Material: Här anges vårdens material. Beteckningen "granit" används utan närmare specifikation av olika typer. Stenens färg förkortas **sv** (svart), **gr** (grå), **r** (röd), **gr/r** (grå/röd) osv.

Efternamn: I allmänhet det första efternamnet som står på gravvården.

Hemvist: Det geografiska namn som står på gravvården. Det kan röra sig om bynamn, gårdsnamn eller namnet på en mindre fastighet. I undantagsfall är det namnet på en plats som inte ligger i socknen.

F:a årtal och **S:a årtal:** anger det tidigaste respektive senaste dödsåret som står på gravvården. Är det endast ett årtal angivet står det i F:a årtal.

Titel: Samtliga yrkestitlar samt hemmansägare, rusthållare m m. Dessa gravvårdar bedöms ha ett kulturhistoriskt intresse oavsett vårdens ålder.

Gravplats: Gravplatsen är omramad av stenram, häck, järnstaket eller kedja. Själva gravplatsen är i allmänhet täckt med grus men i vissa fall med gräs.

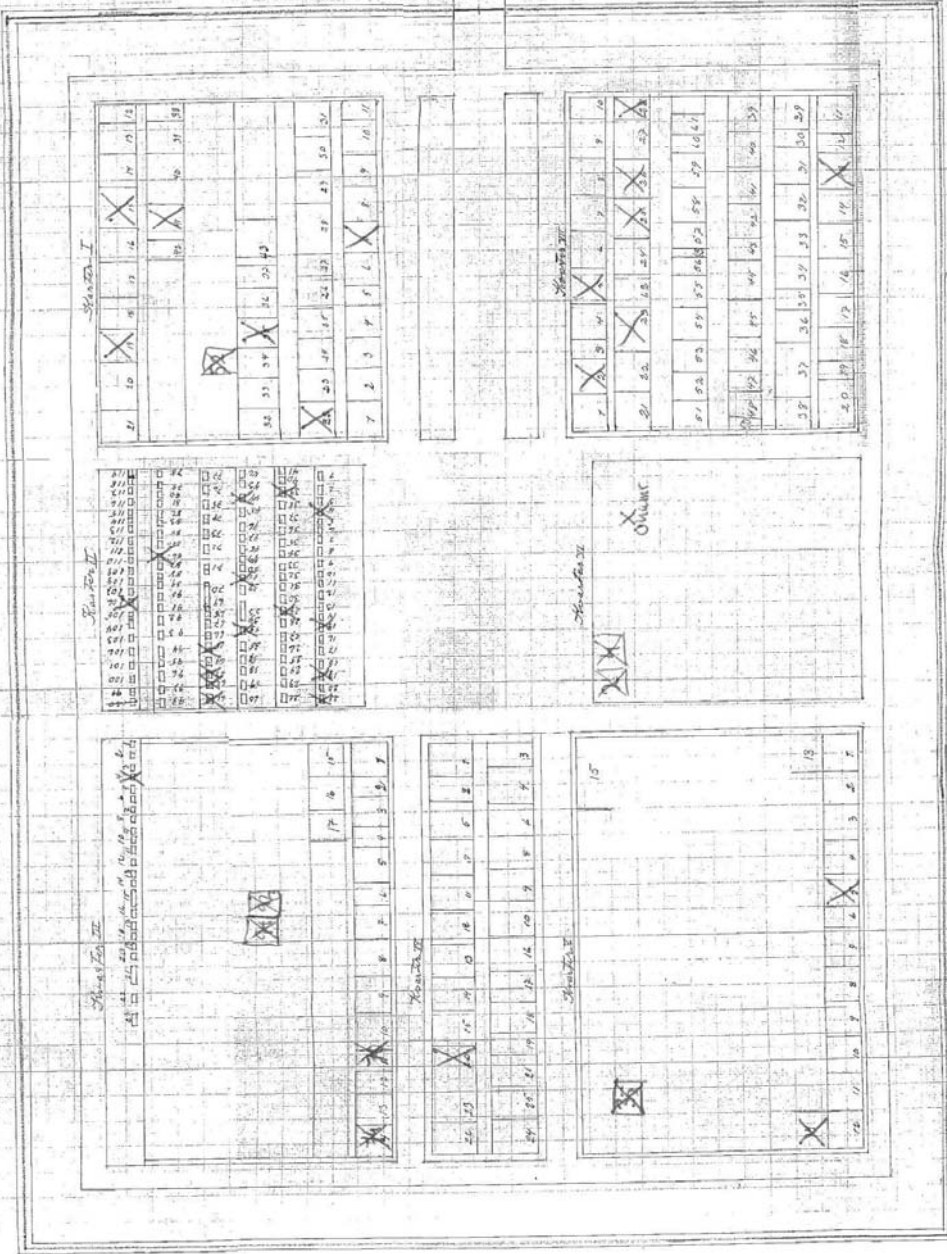
Gravvård: Speciella typer av gravvårdar som t ex gjutjärnskors, träkors, häll, sköld, ålderdomlig sten m m.

Skada: Notering om eventuell skada, t ex rost på en gjutjärnsvård eller på ett järnstaket, sprucken kalkstensvård o dyl. Här noteras även om det är ovanligt mycket lava på framför allt kalkstensvårdarna.

Anmärkning: Här noteras om gravvården har ett lokalhistoriskt eller personhistoriskt intresse eller andra anmärkningar– L1, P1, A1 osv. Detta hänvisar till korta notiser i slutet av exempellistan.

Rejmyre Nya kyrkogård
 Graväddar med kulturhistoriskt
 intresse

X Exempel

nyat_0001.tif